

Tautosakininkas ir bibliografas iš Šeduvos

Petras Juknevičius

Jonas Koncevičius gimė 1835 m. spalio 26 (14) d. Šeduvoje. 1857 m. jis baigė Šiaulių gimnaziją. Dirbdamas namų mokytoju pas gimnazijos draugo tėvą Adomą Bukauskį Kauklių dvare, netoli Pušaloto, jis susipažino su tuo metu Pušalote kunigavusiu Antanu Juškevičiumi-Juška (1819–1880). Pastarojo paragintas J. Koncevičius pradėjo rinkti tautosaką, domėjosi lietuvių kalba. Sukaupią medžiagą jis vėliau atidavė J. Juškai.

1858–1862 m. Jonas Koncevičius studijavo Maskvos universiteto Istorijos ir filologijos fakultete. Daugiausia duomenų ir išliko apie jo studijų metus, nes apie lietuvių studentų veiklą Maskvoje jis parašė atsiminimus, o šie 1910 m. buvo išspausdinti „Aušrinėje“ (Nr.2). 1863–1864 m. sukilimo išvakarėse Maskvoje susikūrė nelegalus lietuvių studentų būrelis, kuriam priklausė Jonas Koncevičius, Pranas Lipštas, Leonas Taraškevičius, Juozas Savickas ir kiti. Iš J. Koncevičiaus atsiminimų matyti, kad pagrindinis būrelio tikslas buvo rengti elementorius, vadovėlius lietuvių kalba, Lietuvos istoriją ir kitą literatūrą, reikalingą liaudžiai šviesti. Apie 1862 m. J. Koncevičiaus būrelis pradėjo leisti rankraštinį laikraštėlį, kurio motto buvo patarlė „*Kol saulė patekės, rasa akis išės*“. Kadangi pats laikraštėlis neišliko, lieka nežinomas ir jo pavadinimas. Tarp jo leidėjų minimas ir Bukauskis, greičiausiai tai J. Koncevičiaus gimnazijos laikų draugas.

Šį lietuvių studentų būrelį J. Šliūpas pavadino „Lietuviška draugyste“. Būrelis Maskvoje veikė neilgai. 1863 m. prasidėjus sukilimui kai kurie būrelio nariai (P. Lipštas, L. Daraškevičius) prisidėjo prie sukilėlių, kiti išsiskirstė. Istorikas E. Vidmantas aukštai įvertino šį būrelį. Anot jo, „*tai buvo pirmoji poreforminio laikotarpio lietuvių etnokultūrinio pobūdžio nacionalinė organizacija, susijusi su nacionalinio išsivadavimo tikslais*“.

Yra užuominų, kad dar studijų metais J. Koncevičius su Rubaževičiumi buvo sutarę sudaryti pradžios mokslo knygą lietuviškai mokyklai.

Baigęs studijas J. Koncevičius dar kurį laiką dirbo Maskvoje, paskui persikėlė į Latviją. Pirmasis jo gyvenimo dvidešimtmetis po studijų nėra aiškus. Nuo 1883 m. jis mokytojavo Rygos gimnazijoje, o nuo 1896 m. persikėlė į Talsus, ten ir mirė apie 1915 metus. Tiesa, kai kurios jo korespondencijos „Aušrai“ apie 1881 m. rašytos iš Kuldygos.

J. Koncevičiaus atvykimas į Rygą sutapo su „Aušros“ pasirodymu. Jis tapo aktyviu jos bendradarbiu. 1883 m. „Aušroje“ (Nr. 6) jis rašė: „Koznas norėdamas moksluose prasiszviesti, nieko neranda lietuviszkuose vasztuose“. J. Koncevičius rašė ir apie A. Ugianskio (1816–1870) palikimą, atvežtą iš Kazanės į tėviškę netoli Tytuvėnų, minėjo jo parengtą lietuvių-rusų kalbų žodyną, numatytą išspausdinti Leipcige. Be „Aušros“, Jonas Koncevičius dar bendradarbiavo „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgoje“, „Ūkininke“, „Varpe“, „Lietuvių laikraštyje“, „Vilniaus žiniose“. Jis rašė literatūros, švietimo, kalbos klausimais. Straipsnius pasirašinėjo kriptonimais ir slapyvardžiais: *J. K. S, J. K. Š, Šeštokas J. K., Šeduvietis, Leišis S.* Tautosakos publikacijas, straipsnius bei pastabas lietuvių ir latvių kalbų klausimais jis spausdino Tilžėje leistame vokiškame tęstiniame leidinyje „Mitteilungen der Litauischen Literarischen Gesellschaft“. Kai 1880 m. A. Becenbergeris išspausdino lietuvių bibliografiją, 1881-aisiais J. Koncevičius ją papildė. Jis iškėlė į viešumą M. Daukšos, K. Sirvydo darbus, sudarė gana išsamų bibliografinį XIX a. pasirodžiusių lietuviškų leidinių aprašą (1883), vienas pirmųjų prabilo apie Peterburgo senato archyve esančią Lietuvos Metriką (1887), nušvietė K. Nezabitausko veiklą lietuvių raštijoje (1897) ir t. t. Petras Kriaučiūnas 1883 m. laiške J. Basanavičiui mini, kad mokytojas Jonas Koncevičius yra bandęs legaliai „čekišku“ raidynu išleisti aritmetiką ir kalendorių. Jis rengė spaudai lietuvišką chrestomatiją. Deja, šis rankraštis neišliko.

Šaltiniai ir literatūra

1. Biržiška V. Jonas Koncevičius // Aleksandrynas. – T.3. – Chicago. – 1965. – P.400-403.
2. Bukauskas A. Trumpa Šeduvos miesto istorija. – Utena. – 1992. – P.18.
3. Gineitis L. Lietuvių literatūros istoriografija ligi 1940 m. – Vilnius. – 1982. – P.175, 193, 206.
4. Juknevičius P. Tautosakininkas ir bibliografas iš Šeduvos// Jais garsi gimtinė. Konferencijos, įvykusios 2002 m. sausio 25 d., pranešimų tezės / Sudarytojas ir redaktorius P. Juknevičius – Panevėžys. – 2002.. – P.5-6.
5. Kapsukas V. Raštai. – T.10. – Vilnius. – 1971. – P.466.
6. Koncevičius Jonas // Lietuvių enciklopedija. – T.12. – Boston. – 1957. – P.311.
7. Koncevičius Jonas // Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. – T.2. – Vilnius. – 1968. – P.185.
8. Krivickas J. Res non verba. (Šiaulių berniukų gimnazijos – J. Janonio vidurinės mokyklos istorija, 1851–1991). – Kaunas. – 1991. – P.20
9. Lietuviškieji slapyvardžiai. – T.2. – Vilnius. – 1996. – P.91, 283, 379.
10. Lietuviškieji slapyvardžiai. – T.3. – Vilnius. – 1998. – P.269, 272, 346.
11. Lietuvių nacionalinio išsivadavimo judėjimas (ligi 1904 metų). – Vilnius. – 1987. – P.107, 144, 154.
12. Merkys V. Knygnešių laikai 1864–1904. – Vilnius. – 1994. – P.133.
13. Merkys V. Nelegalioji lietuvių spauda kapitalizmo laikotarpiu (ligi 1904 m.). – Vilnius. – 1978. – P.144.